

nem, hát a könyv legvégén) napvilágra kell hogy kerüljön, új fénytörésbe állítva az addigi cselekményt. Az utolsó rész azonban inkább csak elbizonytalanítja az olvasót, distanciát teremt Walker elbeszélésétől, helyenként talán meg is kérdőjelezi annak hitelességét. Ez kétségkívül „korszerű” megoldás, ám korántsem biztos, hogy a kívánt hatást éri el a befogadói elvárások illetően. A könyv hőse, Walker így csupán egy egzaltált, erotomán, de összességében nem túlságosan érdekes figurának tűnik, akinek története minden tragikumot nélkülöz. A kötet utolsó narrátora, Born későbbi párjának lánya rátalál ugyan egy rejtett összefüggésre (vagy annak lehetőségére), de ez már nem jelent valódi fordulatot, az olvasó legfeljebb rezignáltnan nyugtázza.

A szöveg egyébiránt, Austertől megszokott módon, tele van irodalmi és kultúrtörténeti utalásokkal, az 1967 mint fiktív regénycím pedig az 1968-as társadalmi változások előszelét idézi (míg az elbeszélés jelenideje már a 2001. szeptember 11-e utáni világ). A „határátlépő” szexualitás és a történet egyes fordulata helyenként a *Lolítát* juttathatják eszünkbe, bár a könyv nem mérhető Nabokov mesterművéhez. Ahogy magának Austernek a jobban sikerült darabjaihoz sem; untatni persze nem fogja olvasóját, de mindaz, ami igazán emlékeztetést tesz egy regényt, itt

kevésbé felfedezhető, mondhatni látbatatlan.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Pék Zoltán, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2011, 316 oldal, 3500 Ft)

RAYMOND CARVER: *Befognád, ha szépen kérlek?*

Annak ellenére, hogy 1997-ben már megjelent itthon Raymond Carver elbeszéléseiből egy válogatáskötet (*Nem ők a te férjed*), a hazai olvasóknak mégsem cseng igazán ismerősen a neve. A feladat tehát nem könnyű, mert egy jó és elismert amerikai szerzőről van szó (még ha itthon nem is az), akit több mint húsz évvel a halála után méltatni meglehetősen megkésett dolognak tűnhet, ugyanakkor a tavaly megjelent *Kezdők* után most a *Befognád, ha szépen kérlek?* került sorra a háromkötetes prózai életműsorozatban, így tehát mégiscsak egy friss anyagról van szó, amiről viszont mindenképpen érdemes említést tenni.

Már a kötetcímből kitűnhet, hogy az írónak igen jó érzéke van a figyelemfelkeltő, hatásos címválasztáshoz. Ha végigfutunk a tartalomjegyzéken, ez az érzésünk csak tovább erősödhet: *Dagadék*, *Senki*

sem szólt egy szót sem, *Képzeld magát az én helyembe*, *Bicikli, muszki*, *cigi* stb. Anélkül, hogy eltúloznánk a címek jelentőségét (jóllehet a szerepüket sosem lehet eléggé hangsúlyozni), azt kell mondanunk, hogy jelen esetben nagyon fontos szervező erejük van a szövegekben, mintegy esszenciáját adják azoknak, és sokszor köréjük szerveződik az egész novella, vagy legalábbis valamiféle kulcszerepük van a művekben.

Carver szereplői „mindennapi emberek”, mondhatni egyszerű dolgozók, munkások, mások tanárok, esetleg diákok; ábrázolásuk hiteles, hiszen a megfelelő életrajzi háttér biztosítja az író választásának sikerét. A szerző családja és ő maga is a legegyszerűbb, gyakran a legalantasabb munkákat végezték (emellett Carver folyamatosan tanult, később tanított), hogy fenntartsák magukat. Így az elbeszélésekben megjelenő pincérnő, utazó ügynök, a malomban dolgozó munkás mindmind biztos vonalakkal festett karakterek. A szövegek erősek, koherensek és éppen ezért hatásosak. Carver irodalmi nyelve letisztult, világos, a minimalista irányzat képviselője. Sokszor egy-egy egyszerűbb élethelyzetet jelenítenek meg a novellák, amin átdereng valami

nagyobb horderejű, egyetemes, mondhatni alapvető emberi probléma, meghatározó élmény (határhelyzetek, változások, felismerések): a születés (*Dagadék*), az elmúlás (*Ferry meg Molly meg Sam*), a gyermeki illúziók elvesztése (*Senki sem szólt egy szót sem*), a remény, az újrakezdés lehetősége (*A diák felesége*, *És ehhez mit szólsz?*).

A művek hangulati és tartalmi szempont-

ból is borongósak, a szövegekben ábrázolt helyzetek gyakran kilátástalanok, a figurák már-már kiégettek, de a novellák mégsem lesznek tragikusak: ha a remény nem is csilán fel a szövegek végén egyfajta giccses zárlatként (szerencsére), mégis a „majd csak lesz valahogy” érzés vagy attitűd tükröződik felénk. Ehhez természetesen hozzájárulnak azok a nagyon lecsapott, a szerzőre alapvetően jellemző befejezések, amelyek valamiféle rezignált lebegést mutatnak, továbbá az, hogy igazán nagy dolgok nem történnek a cselekményben, igazi megoldás valahogy sosem születik. Úgy tűnik, mintha csak jelentéktelen események sora lenne előttünk, mégis a maguk kisszerűsége ellenére, mintegy annak háttérben hatalmassá nőnek a történetek, de mégsem patetikusak, monumentáli-

sak, viszont mindig hatásosak, csendesen megrázóak.

Carver *Befognád, ha szépen kérlek?* című kötetének igényes kiadása a Magvető Kiadó gondozásában hiánypótló és igazi felkiáltójel, hogy megismerjük azt a szerzőt, aki többkevesebb átfedéssel, de akkor élt, amikor a nagyok, Hemingway, Salinger vagy John Updike. A háromkötetes sorozat darabjai révén végre feltárul előttünk a 20. századi amerikai irodalom egy további fontos alakjának írásművészete.

VARGA VIKTOR

(Fordította Barabás András,
Magvető Kiadó, Budapest, 2011,
288 oldal, 2990 Ft)

JOHN UPDIKE: *Végpont és más versek*

Szövegi körítések sokasága kíséri jegyzetként és a védőborítón John Updike *utolsó kötetét*, amelynek angol nyelvű eredetije 2009-ben, a szerző halála évében jelent meg New Yorkban. Immár posztumusz könyv lett ez tehát, melyet azonban még maga a hírneves és kiváló író állíthatott össze, alig néhány héttel elhunyt előtt. A szerzőről kevesen tudják: nemcsak hogy „versekkel kezdte irodalmi

pályafutását, méghozzá humorosakkal”, hanem „egész életében, a vég küszöbén is hű maradt a költészethez”, miközben persze alapvető, irodalomtörténetileg elsődlegesnek tartható teljesítményeként a novella és a regény emblematikus művelőjévé, e műfajok egyik megkerülhetetlen 20. századi mesterévé nőtt az angolszász prózában és ezzel világviszonylatban. Ami nyilvánvalóan azt is jelenti, hogy a költő Updike feltehetőleg nem mérhető egészen a prózaíró Updikehoz, viszont *mit tehetünk?* Ezúttal ugyanis kimondottan egy/a prózaíró jelenik meg egy/az alanyi költő szerepkörében...! „Lazítás: friss regénykefém futárral – / végsimítás előre-hátra, míg / minden jelző sántít, kullog csupán / sejtelmes asztrálváltozat mögött” – jegyződik fel például *Beverly Farmson* „08. 4. 14.”-én.

Tulajdonképpen nem más: az életzáró évek időszakának személyes, naplójegyzetekre emlékeztető öndokumentálása a *Végpont* kötet egy világeletemben regényalkotó foglalkozású és momentán az aktivitását felfüggeszteni látszó, egészségileg, közérzetileg „már túl gyatra” irodalmi egyén esetében, csak ép-penséggel verses formában. A *versesség* itt túlnyomóan a 8+6 soros szakasztagolású („shakespeare-i”) szonett már-már flegmati-

kusan természetesen gesztusú felhasználását jelenti, a műforma rímtelen és jambikus sorokból álló változatának alkalmazását (leginkább a verses drámából is jól ismert, élőbeszéd-közvetlenségű 10-11 szótagos sorok váltakoztatásával). S Updike magát az angol szonettet működteti kvázi „strófafaként”, lévén afféle szöveg-részként funkcionál nála a 14 soros kifejezésmintázat, amennyiben gyakran nem pusztán egy ilyenből áll adott költői dolgozata, hanem több építi fel azt.

Igazán erőteljesen és hatásosan a címadó és nyitó ciklusként is érvényesülő *Végpont*-költemény mutatja fel ezt a szerveződést, amelynek vers-feljegyzései a hetvenedik születésnap környékétől egészen az utolsó élethónap intervallumáig terjednek, döntően kronologikusan haladva, habár némi időbeli visszapillantásokkal megspékelve azért itt-ott. Vérbeli szerkesztőkészségre mutat, hogy a vegyes tematikájú emlékezés-alkotások csak ezt követően sorakoznak fel (köztük a legvirtuózabb szonettek főként az utleírás nem túl előkelő funkciójának áldozva) és hogy a „rögtönzések”, szösszenetek egészen a végére maradnak az összeállításnak. De még ezekben is érdemlegesen fel-felpillákol a kimerülőben lévő írásosztón, amely a humoros, (ön)ironikus életosztónnal volt azonos Updikenál: „tölgyfacsúcs varja károg / feketén, lenn fehér fosások” (*Levegőréte-*

gek, III). A *Talált vers* pedig az újságolvasó öregember automatikus szövegtranszformációit hozza pusztán (?) „megbolondított” kiemelésével. Itt a *vége* a munka-pontoságnak: nincs, nem lehet tovább...

A *líra mint olyan* eredendően annyiban van jelen errefelé, hogy nyelviileg feszesre, lüktetőre szervezett, kalapált-csiszolt megszólalásfutamok, kijelentésegységek tűnnek fel mindegyre az anyagban – nincs okunk kételkedni abban, hogy N. Kiss Zsuzsa minden tekintetben „hű” fordításaival találkozunk. Legfeljebb annyi ellenérzésünk támadhat ezzel kapcsolatban, hogy a naplószerű köznapiság, (ön)íronia, rezignáció és amerikai laszóság hangulati, logikai, következtetési közegeiben (amelynek pikáns-természetes eleme az öregség, leépülés, betegség tapasztalatából adódó nem hetyke, ám nagyon is öntudatos, méltóságteljes önfeladás) egy kissé talán eltúlzottnak, formálisan (ha nem is formailag!) óhatatlanul „túlszilárdított” érződik a nem éppen elhanyagolható verselőképeség önkéntelen technicitása, objektív írásszakmaisága.

De ami vérbélien „írásszakmai”, azt végsősoron nem marasztalhatjuk el az irodalomban!

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Fordította N. Kiss Zsuzsa,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2011,
120 oldal, 2000 Ft)